

Utbildnings- och kulturminister Leif Pagrotsky
Näringsminister Thomas Östros
Infrastrukturminister Ulrica Messing

Tekniska museets roll i en politik för IT-samhället

I den IT-proposition som avlämnades till riksdagen den 7 juli 2005 framhålls att vårt land är på väg från en tekniskt orienterad IT-politik mot en politik för det framväxande IT-samhället. Sverige skall vara ett informationssamhälle för alla, med flera uppställda mål. Målet för kulturområdet har karaktären av tekniskt stöd för kulturutbudet utan något perspektiv på IT:s egen kulturella betydelse.

Kulturarvet i vårt moderna samhälle är ofta styvmoderligt behandlat. Det gäller inte minst för den del som representerar teknik och naturvetenskap och deras samspel med samhällsutvecklingen. Tekniska museet har genom resursbrist svårigheter när det gäller att fullgöra sitt uppdrag att beskriva detta kulturarv.

På IT-området har utvecklingen accentuerats genom att Telemuseum tvingades slå igen i januari 2004. Dess samlingar införlivades med Tekniska museet och har ställts i förråd. Tekniska museet har ambitioner att söka utveckla sin verksamhet på tele- och IT-områdena, men resursbrist lägger hinder i vägen.

Den särskilda finansiering för Telemuseet som tidigare fanns från Televerket kunde upprätthållas en tid efter bolagiseringen till Telia 1993 och börsnoteringen år 2000. Nu har emellertid den ökade konkurrensen och kostnadspressen lett till att den särskilda finansieringen upphört. Det äger rum i tiden sammanfallande med att TeliaSonera beslutat att återköpa aktier, vilket ger staten en intäkt på 4,5 mdr kronor. Börsintroduktionen av Telia inbragte på sin tid 64 mdr kronor. Med facit i hand är det lätt att konstatera att det var ett allvarligt förbiseende att inte ta upp frågan om Telemuseums framtid som en del i besluten kring televäsendets omdaning. En kort bakgrund till dessa förändringar utvecklas i Bilagan till denna skrivelse.

Svenska företags och myndigheters åtgärder under mer än ett sekel har fört Sverige till en framskjuten plats i världen på tele- och IT-områdena. Denna utveckling förtjänar en plats och en institution som bevarar och beskriver utvecklingen. När barn och unga kvinnor och män på ett konkret och direkt sätt får uppleva teknikens effekter blir de också intresserade. Det är genom intresserade ungdomar som vi kan rekrytera nya tekniker. Och det är med nya generationer av tekniskt intresserade ungdomar som vi kan skapa förutsättningar för fortsatt utveckling. Vi anser det nödvändigt för Tekniska museet att få resurser för en tidsenlig verksamhet på IT-området.

Därför vill vi, som Tekniska museets vänförening, uppmana regeringen att besluta om ett särskilt anslag till Tekniska museet finansierat genom medel från återköpet av aktier i TeliaSonera AB, exempelvis genom att skapa en fond för att stärka Tekniska museets finansiella bas. Därigenom skulle det bli möjligt för Tekniska museet att bättre bevara, bearbeta och presentera viktiga kunskaper och idéer när det gäller den svenska tele- och IT-utvecklingen och bidra till regeringens uttalade mål att skapa ett IT-samhälle för alla.

För Tekniska Museets Vänner

Mats Höjeberg
Ordförande

Johan Martin-Löf
Skattmästare

Bilaga

Statlig satsning på tele och IT vid Tekniska museet

Liberalisering, bolagisering och börsnotering

Telesektorn har på ett drygt decennium genomgått en betydande omvälvning. Sverige fick en telelag 1993 för att skapa regler för en avmonopoliserad marknad. Televerket bolagiserades samtidigt till Telia AB, som fick överta verkets tillgångar. Företaget börsintroducerades år 2000 och staten sålde då ut en betydande aktiepost på marknaden. Telia slogs samman med finska Sonera år 2002 till det nuvarande TeliaSonera. Företaget har under 2005 gått ut med ett erbjudande om att återköpa var 25:e aktie till ett fixerat pris. Detta har godkänts av den svenska staten som stor ägare i bolaget.

Svenska staten har genom börsintroduktionen år 2000 tagit in 64 mdr kronor, bl. a från en miljon svenska privatpersoner. Årets återköp av aktier inbringar ytterligare 4,5 mdr kronor till statskassan.

Omvandlingens effekter

Den genomförda liberaliseringen av telemarknaden ingår i ett stort europeiskt sammanhang och har haft avsedd effekt. Sålunda har konkurrens och mångfald på marknaden ökat dramatiskt. Konkurrensen har skapat både en betydande prispress på existerande marknader och många nya tjänster som erbjuds på marknaden. TeliaSonera blir som andra före detta nationellt dominerande företag tvingat att sänka sina kostnader drastiskt. Ericsson är likaså ett företag som blivit utsatt för utomordentligt drastiska krav på kostnadssänkningar.

Telemuseet

Televerket bidrog på sin tid, liksom också andra affärsdrivande verk, till ett museum på sitt fackområde. Telemuseet drevs som en del av det Tekniska museet och utvecklades till ett av Europas främsta telemuseer värdigt den framskjutna ställning som teletekniken intar i svensk industriell tradition.

Telemuseets kostnader täcktes av en egen budget som huvudsakligen finansierades av Televerket. Inga särskilda anstalter träffades vid tillkomsten av Telia, som övertog ansvaret för Telemuseet med avsikten att driva det vidare. Inte heller vid Telias börsintroduktion uppmärksammades Telemuseet i någon märkbar utsträckning.

Därefter har emellertid marknadsutvecklingen tvingat industrin att avveckla sina finansiella bidrag till Telemuseet, vilket i sin tur tvingade fram att museet slog igen i januari 2004. TeliaSonera och Ericsson har ställt medel till förfogande till utgången av maj 2005 för att nedmontera och arkivera samlingarna, som idag står i förråd. De friställda lokalerna utnyttjas för konferensverksamhet och på sikt annan museiverksamhet.

Framtiden

Tekniska museet har genom Telemuseets nedläggning fått ta på sig en bredare uppgift samtidigt som de resurser som står till förfogande minskar. Detta väcker bekymmer. Samtidigt har regeringen lagt fram en IT-proposition för riksdagen med förslag om att främja utvecklingen på IT-området, vilket utpekats som ett viktigt framtidsområde för Sverige. IT har betydelse för utvecklingen på ett stort antal samhällsområden. Den verksamhet som bedrivs av Tekniska museet nämns dock inte.

Tekniska Museets Vänner (TMV:s) bedömning

Tekniska Museets Vänner, TMV, ser med bekymmer på den uppkomna situationen. Det vore ytterst rimligt att landets centrala tekniska museum finge medel att satsa på en återupptagen verksamhet på tele- och IT-områdena, vilka idag bör ses som integrerade. Det förefaller oss vara en orimlig obalans att statskassan inkasserat bortåt 70 mdr kronor på aktier i Telia och TeliaSonera och samtidigt ingenting av detta avsatts för Tekniska museets verksamhet på tele- och IT-områdena.

Den roll naturvetenskap och teknik spelar för samhällsekonomi och utveckling i största allmänhet är obestridlig och allmänt erkänd. Men dessa områdens roll som kulturfaktor är ofta misskänd och ibland rent av ifrågasatt. Det leder för många till tveksamhet inför, eller ett i bästa fall

reserverat intresse för, områdena vilket i sin tur lätt får besvärande konsekvenser. Skolans problem när det gäller dessa ämnesområden är ständigt i fokus för samhällsdebatten, liksom rekryteringen till den högre utbildningen samt forskningens inriktning, resultat och tillämpningar. Frågor kring organisation och finansiering av allt detta är naturligtvis viktiga, men vi anser att områdets kulturella kvaliteter och möjligheter förtjänar större uppmärksamhet än de får idag.

Staten har ett avgörande ansvar för att skapa möjligheter att erbjuda många perspektiv på verksamheten inom området, men det gäller också för företag, organisationer och professionellt verksamma inom berörda områden. Genom att låta en del av statens intäkt genom aktieåterköpen från områdets största företag, TeliaSonera, kompensera tidigare förbiseenden när det gäller områdets industrihistoriska kulturarv kan en förebildlig kombination av statens och näringslivets engagemang för området visas.

Värden och kunskaper i naturvetenskap och teknik påverkar vår människo- och samhällsyn, men ofta omedvetet och indirekt. Vi tror att ett tydligare uttryck för den roll områdena har också genom sitt kulturella innehåll bättre kan bidra till att utveckla idéer och finna lösningar som bidrar till målet att skapa ett IT-samhälle för alla.